

MODI
alias **GABRIJEL KAC**

**CRNI
LEPTIRI**

Prevela s francuskog
Gordana Breberina

— Laguna —

Naslov originala

Mody

LES PAPILLONS NOIRS

Copyright © 2022, éditions du Masque, un département
des éditions Jean-Claude Lattès

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

Roman je preuzet iz serije *Crni leptiri*

Producent: Olivije Abu

Scenario: Olivije Abu i Bruno Merl

CRNI LEPTIRI

Roman je adaptiran po seriji *Crni leptiri*

Bes. Povici. Uvrede. Huka gomile koja se okuplja iza kapije s rešetkom. Stisnute pesnice, ispružene ruke, prsti postavljeni u obliku slova V, znaka pobjede. I ta divlja, razularena, zaglušujuća radost koja se obrušava na ulicu kao potok lave.

Otvoriće vrata.

One se onda zbijaju, jedne uz druge, u tom dvorištan-cetu uprljanom ispljuvcima, kao da mogu da zaustave talas. Kao da mogu da se istope, nestanu ispod kaldrme, sve zaborave, krenu od nule. Ali guraju ih s leđa, a ulica ih čeka, nabrekla od mržnje, smeha i piva.

Krenula je prva, zato što je gore čekati i zato što je trudna. Trudnica se ne ubija. Ne tako. Ne zbog toga. Ti ljudi nemaju više lice, oni su sada samo zid od gneva, ali oni su odrasli s njom, išli su s njom u školu, kupovali su od nje kape, u vreme dok je još plela. Kape za zimu, s krupnim petljama. I šalove, i rukavice. Možda se sete toga, pod tim nebom previše plavim za umiranje, po toj avgustovskoj žezi.

Sa šakama na trbuhu, ne upirući pogled ni u koga, pušta da je svetina usisa, dok joj srce lupa kao ludo. Njene cipele s drvenim đonom zapinju o utabanu zemlju u glavnoj ulici. Neka ruka je hvata za džemper. Jedna žena joj urla u lice, jedan muškarac je gađa nečim što se smrska o njena leđa. Možda nekom trulom voćkom. Ili nečim gorim. A reči fi-juču kao meci, droljo, švapska kurvo, saradnice okupatora.

Seoska ulica je duga. Čovek nije ni svestan koliko može da bude duga.

Dok joj se utroba prevrće, pokušava da dođe do daha. Zato da bi izdržala, da bi nastavila da korača, ali pre svega zbog deteta koje je tu, u njenom stomaku, i koje ima samo nju da ga zaštiti. Ići će do kraja. Šta god da se desi, ići će do kraja. Počeli su da pljušte predmeti i uvrede. Gnječe je, pritiskaju, guraju prema podijumu podignutom nasred ulice. Stub srama. Stolica, kofa. I muškarac koji čeka, s mašinicom za šišanje u ruci, s trakom Francuskih unutrašnjih snaga koju mu je žena tog jutra prišila na rukav.

Spotiče se, pljuju je u lice. Dugi potočić tople pljuvačke koji briše nadlanicom, maltene bez gađenja. U njoj nema više ničega, ničega osim straha, straha koji joj damara u slepoočnicama, koji joj prži pluća. Svetina traži osvetu. Osvetu za te četiri godine poginjanja glave. Za lišavanje, tačkice za snabdevanje, hapšenja, topot čizama. A ostala joj je samo šačica žena. Neko mora da plati.

Neki plavušan je grabi za ruku mlatarajući pištoljem, ona zažmuri, ali nema metka. Samo oštar, grub šamar, koji joj tera suze na oči. Onda je vuku za džemper, podižu joj suknju, cepaju košulju, smeh postaje prostački. Ostale, iza nje, već su polugole, talas ih baca tamo-amo, i ona odustaje od borbe. Kriva je. Krivom ju je proglasio preki

sud naoružanih žutokljunaca. Fernandini sinovi. Apotekarev pomoćnik. I dvojica bezimernih mladića zalizane kose, koji su mahali automatima izigravajući vojnike. Odvukli su je, zajedno s ostalima, u veliku dvoranu za venčanja, gde uramljena Petenova fotografija još zauzima istaknuto mesto. Pročitali su joj optužnicu, nažvrljanu olovkom na listu iz školske sveske, pre nego što su je obeležili kukastim krstom, koji su joj komadom uglja nacrtali na čelu. Saradnica okupatora. Spavati sa Švabom, makar potpuno beznačajnim, bez ikakvog čina, znači izdati Francusku. Još je gore zaljubiti se u njega. To zaslužuje smrt.

Gola na stolici, naspram gomile, pokušava da zauzda stid koji joj žari obraze. Gledaju predstavu. Na prozorima su. Podigli su decu na ramena. Grupa derana, načičkanih na američkom tenku, izvija se kako bi je videla. Razaznaju se poznata lica, njen nekadašnji učitelj, poštar, mlekarica. Rođak Anri. I onaj drugi, onaj koga je odbila, a koji više da je drolja. Trudi se da izbegne poglede, da se zagleda u daljinu, u krov na koji je upravo sleteo vrabac. Ili možda crvendać. Kupa se u oluku, skakuće, maše krilima. Volela bi da mu se nasmeši, mahne, kaže koliko mu zavidi. Mašinicica za šišanje štekeće klizeći uz njenu lobanju, pramenovi joj padaju na butine, neko pored nje pozira fotografu. Ptica je odletela, ostale su samo ulica, zastave, vojna muzika i bučna masa koja peva Marseljezu iz petnih žila.

U tom trenutku bi maltene želela da umre.

Minuti protiču polako kao vekovi, mašinicica za šišanje proždire poslednje mrvice. Potiljak. Slepoočnice. Od kose, koju je tog jutra dugo češljala, ostaje samo tepih od pramenova što joj se mrvu pod prstima. Podižu joj bradu, usmeravaju je prema objektivu. Nasmeši se. Šepuri se. Nisi više

tako ohola bez svog Švabe. Onda je podižu, guraju, bacaju na ulicu. Još nije gotovo. Vreme je za paradu, defile, karneval. Treba da hoda naga, zasipana grdnjama, praćena dangubama. Treba da briše ispljuvke, pretnje, uvrede. Njen pogled prikovan za daljinu raspiruje njihov gnev, optužuju je da ih izaziva, nazivaju Marijom Antoanetom. Prilaze joj, dodiruju je, pipaju. Grudi, rebra, zadnjicu. Uzalud se izvija, šaka zgrčenih na detetu, koje se, kako zna i ume, krije u njenoj utrobi, ali ima ih previše, sve vrvi od njih. Oseća se miris znoja, katrana, prašine. I onaj miris uniforme, tako poseban, mešavina loše tkanine i naftalina. Žena u kostimu, sa sivim šeširom, probija se kroz reku ljudi da bi je udarila u lice. Razvratnica. Kurva.

Svetina, nalik na branu koja puca, počela je da traži smrt.

Htela bi nešto da kaže, molim vas, izvinite, ali udarci pljušte i reči joj se mrve između zuba. Udaraju je naslepo, nasumice, cerekajući se, guraju se ne bi li dobili svoj deo. Biće za sve. Platiće za njega, platiće za sve. Za Švabe koje se nikad nisu usudili da pogledaju u lice. Za nadmene oficire pred kojima su skidali kapu na ulici. Platiće za gladne godine, zaplenjenu imovinu, momke iz sela koji su otišli na rad u Nemačku. Za ono što nisu uradili, za strah od koga su tako dugo bili skamenjeni, za te novopečene pripadnike Pokreta otpora koji paradiraju zaboravljajući šta su do juče bili. Švapska kurva. Udarci joj odzvanjaju u glavi, ali neće podići ruke, neće lišiti svoje dete poslednjeg štita. Potrebna mu je. Ono hoće da živi. Hoće da vidi svet. I biće devojčica. Sigurno će biti devojčica. Devojčice ne ratuju. One čekaju, trpe, preživljavaju. One pletu vunene kape sa krupnim petljama, i šalove, i rukavice. Biće devojčica. I zvaće se Solanž.

1

Solanž. Tako se zove. Nije mi to rekla, ali znam. Napisano je na njenoj svesci, lepim, izduženim slovima. S velikim S, koje se kovrdža, malčice naginje, kao i ona dok gleda u daljinu ni sa kim ne razgovarajući. Potpuno samo, okruglo o, koje nema želju da se zakači za l. A onda ostatak, anđeo,* napisano u jednom potezu, bez upijača, bez mrlja, bez podizanja pera, dok joj riđa kosa pada na list hartije.

Dopada mi se kad piše.

Moj rukopis je pak sitan i nečitak. Takva slova se zovu muvlje nožice, ali više liče na paukove.** Šiljata su, ružna, razlivaju se. I uvek prelaze preko linije. Ne vredi što pratim liniju, prelaze preko nje. Veliko, malo slovo, nema razlike. Zbog toga sam dobijao lenjirom po prstima, ali ne umem bolje, to je jače od mene. Ne podnosim školu. Škola

* Solanž se u originalu piše *Solange*, tako da je drugi deo tog imena *ange*, što na francuskom znači „anđeo“. (Prim. prev.)

** Francuski grafolozi koriste termine *pattes de mouche* (muvlje nožice), za sitan i nečitak rukopis, i *pattes d'araignée* (paukove nožice), za rukopis koji karakterišu tanka i izdužena slova. (Prim. prev.)

smrdi. Smrdi na osušeno mastilo, prljave kecelje, vlažno drvo. Smrdi na druge. Ni ja ne volim druge. I ja sam kao ona. A hteo bih da me vidi, da me pogleda, ali za nju ne postojim. Ona je poput vile, dok bih ja bio krastava žaba.

„Deziderio! Šta sam upravo rekao?“

Ne znam šta je upravo rekao. Ovce, goveda. Valjda.

Svi me gledaju.

„Goveda, gos'n.“

To je svima smešno, osim učitelju, jer su goveda bila juče. Ili prekuče, ne znam tačno. Nisam ja kriv što se svaki put koristi ista karta Francuske. Mrzim tu staru kartu koju okače na tablu, sa ružičastim, plavim, zelenim departmanima, i sa ovcama, i govedima, i glavnim gradovima koje treba pokazati štapićem. Ne snalazim se na njoj. Jedino sam zapamtio Alije, glavni grad Mulen. Ne znam zašto. Možda zato što zamišljam vodenicu.* Sa rečicom, i sa lopatama na točku koje se okreću, i sa labudovima.

Voleo bih da živim u vodenici.

I ne, ne znam koji je glavni grad Kreza. Baš me briga za glavni grad Kreza. Bezanson? Orijak? Nije. Zato ustanem, ispružim prste i čekam. Držeći otvorene oči. Stežući malo zube. Ne bi se reklo, ali udarac lenjirom po vrhovima noktiju užasno boli. Neki plaču. Ja ne. Ja ne plačem. Nikad. Ne sećam se više kad sam poslednji put plakao, ali bio sam sâm i bilo me je sramota. Devojčice plaču.

„Pošto je gospodin Deziderio rešio da izigrava zamlatu, izigravaće je pred celim razredom.“

Nikad mi nije bilo baš najjasnije šta znači izigravati zamlatu. A ipak je izigravam. Možda je to neka životinja.

* Naziv ovog departmana – *Molins* izgovara se isto kao *moulin* – vodenica. (Prim. prev.)

Neka vrlo glupa životinja. Životinja koju uhvate za uvo – to takođe boli – da bi je odvucli u ugao podijuma, pod veliki beli pano s tablicom množenja. Naspram razreda. Ukrštam kažiprst i srednji prst iza leđa, izgleda da deluje, ali ne, ne deluje, kada bi delovalo, niko nikad ne bi bio kažnjen. Učitelj je otvorio svoju fioku. Opet mi sleduje magareća kapa. Magareća kapa je uvek namenjena meni. Sa svojim dugim papirnim ušima i rečju „magarac“ napisanom crvenom olovkom. Zbog nje se ceo razred smeje. Zbog nje su mi se malo zažarili obrazi, ali se pretvaram da me je baš briga, zato što me Solanž gleda. Sada me gleda. Zato mislim da mi je kecelja skroz izgužvana. Da su mi cipele umazane zemljom. Da sam previsok, previše nezgrapnan, da su mi rukavi prekratki, kosa loše očiššana, da izgleda kao šlem, i da je ona prelepa za momka poput mene.

Ali ne obaram pogled, pošto bi to ostalima pričinilo preveliko zadovoljstvo. Ne vole me. Ni ja ne volim njih. Nikad nisam imao drugove, ni ovde, niti negde drugde. Ja sam duduk za klikere, duduk sam za loptanje, ne znam pesme, osim *Frère Jacques*. Umem jedino da se tučem.

„Ko može da mi kaže u kom se departmanu nalazi Oser?“

Svi podižu prst, ja, gos'n, ja, gos'n. Svi osim nje, a siguran sam da i ona zna. Čas je nastavljen bez mene, na kraju su me zaboravili, ponavljaju kao papagaji: Majen, glavni grad Laval, Gornja Saona, glavni grad Vezul. Ja ih posmatram, sa svojom magarećom kapom, zatvaram oči kako bih osetio toplotu furune i pokušavam da mislim na nešto. Vreme ne prolazi brzo kad se stoji. Osim toga, bole kolena. Bilo bi mi bolje u mojoj klupi, pored debelog Delmasa, iako zaudara na znoj i bajatu supu. Pretvarao

bih se da recitujem zajedno s ostalima. To je lako. Lako je sve dok te ne izvedu na tablu. Uostalom, šta me briga, može da me izvede na tablu, u najgorem slučaju ću dobiti nulu,* kao i obično. Nisam tražio da idem u školu. Paroh kaže da je to sreća, vidi se da nije na mom mestu.

Zvono, konačno.

„Stanite dvoje po dvoje i bez galame! Prvi ko se bude pravio pametan neće ići na odmor.“

Svi žure napolje kao da ih neko juri, osim Solanž, koja natenane zakopčava džemper preko kecelje. Ona uvek izlazi poslednja. Ionako neće ni sa kim razgovarati. Neće preskakati konopac. Neće igrati školice. Solanž je slična meni, ne zanima je skakutanje na jednoj nozi do poslednjeg polja. Nasloniće se na zid, na drugom kraju dvorišta, ispod hrasta, i gledaće u daljinu. Ne znam o čemu razmišlja, ali se ponekad nadam da misli na mene.

Učionica je prazna, žeravice pucketaju u furuni, i ja čekam da mi učitelj kaže da izađem zajedno s ostalima. Ništa mi, međutim, ne kaže. Gleda me, onako brkat, i počinje da sređuje svoje stvari, kao da me nema. Stoga i dalje stojim nepomično, s nogama među mrvicama krede, okrenut prema praznim klupama, sa svojom magarećom kapom.

Ostali mi se krevetlje kroz prozor.

„Gledajte ga! Čeka da mama dođe po njega!“

Kako da ne. Načekao bih se da majka dođe po mene. Ona je mrtva, isto kao i moj otac. U stvari, tako su mi rekli, jer se ja ničega ne sećam, bio sam previše mali. Ja sam dete Službe za staranje o sirotinji, drugim rečima, siročić, i izgleda da treba da budem ponosan zbog toga.

* U Francuskoj su od 1890. do 1969. školske ocene išle od nule do dva-deset. (Prim. prev.)

Treba da učim više od drugih. Budem najbolji u razredu. I zahvalim Francuskoj što se brine o meni.

To mi baš i ne polazi za rukom.

Lupaju u staklo. Smeju se. A ja želim da ih isprašim, ali ne mogu jer ako se opet budem potukao, prebaciće me u drugu školu. Uvek su me prebacivali u drugu školu. Kao da je drugde bolje. Sen Viktor, Rozo, Damarten... A svaki put je isto. Stave me u zadnju klupu, gledaju me kao neko čudo. Rugaju mi se što imam ružan rukopis, što mi crteži liče na Čiča Gliše i zato što nemam roditelje. Ja tu ništa ne mogu. Nikad nisam ništa tražio. Ne mešam se u njihove igre, držim se po strani. Ali uvek se nađe neko ko traži kavgu. Zveknem ga i onda ja budem kriv. Svaki put. Izbace me, paroh izvadi opasač, dobijem batine i promenim školu. Ovde je gore. Shvatili su da ih neću ni pipnuti, pa me po ceo dan zafrkavaju. Guraju me, gađaju kuglicama, ubacuju mi gadosti u torbu. Čičkove, izmet pacova. I crteže s mojom glavom i ružnim rečima oko nje. Nahoče. Skitnica. Kopile.

Zabole me, neću da se tučem. Neću više da se tučem. Sad imam razlog da ostanem.